

Treskoposten

GABRIEL SCOTT SELSKABET Innkalling til årsmøte 2023

Velkommen til årsmøte i
Gamle Middelskolen
i Lillesand sentrum

**Tirsdag 28. mars 2023
kl.19.00**

Årsmøtesaker :

Årsmelding og
regnskap for 2022

-

Innkommne saker

-

Valg

-

Enkel bevertning

-

Svein Slettan snakker om
Sølvfaks

-

Vel møtt !

Gabriel Scott dagene 2023

Lørdag 9. september
på Hotel Norge Lillesand

Søndag 10. september
Høvåg kirke.

Program kommer
i neste nummer av Treskoposten

Brekkekjærhaven Kulturkafé 4. februar

Suppe, poesi og kvinner i Gabriel Scott's forfatterskap se side 8

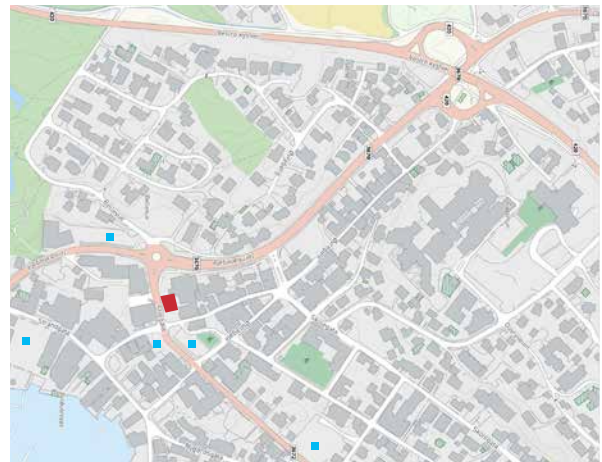
Inger Lise Syversen th er eier av Brekkekjærhaven Kulturkafé og ønsket velkommen til arrangementet. Foto:Harde Johannessen/TEH

Kristiansand
FV420

**Husk årsmøte
28. mars**

 Gamle Middelskolen
i Lillesand
 Parkeringsplasser

Grimstad
FV420

Hilde har ordet	Side 2
Vellykkede Scottdager	Side 3
Høvåg kirke vingårdssøndag Scottdagene	Side 5
Tom Martin Berntsen om Gabriel Scott i Søgne	Side 6
Gabriel Scott - stadig i vinden	Side 6
Til minne om Arvid Bergstøl	Side 7
Brekkekjærhaven Kulturkafé 4. februar	Side 8
Jernbyrden på NRK radio i 1960	Side 9
Modellen for piken i Tante Pose	Side 10
Juleklassiker avbrutt av soldater	Side 11
Han ved siden av Vilhelm Krag var et forbilde for Gabriel Scott	Side 12
Bokliste	Side 16

ISSN 1504-730X (trykt utg.)

ISSN 2464-1545 (online)

Redaktør:

Jorun Vatland, mob. 481 59 741

Journalister:

Kirsten og Thor E. Hanisch
mob. 909 95 102

Forsendelse:

Harde Johannessen, mob. 907 59 519
hardej@hotmail.com

Layout/trykk: Trond Print Design as

Styret i Gabriel Scott Selskabet Leder

Anne Bjørkvik, mob. 994 55 452
anne.bjorkvik@dahlske.vgs.no

Sekretær

Harde Johannessen, mob. 907 59 519
hardej@hotmail.com

Kasserer

Anders Bjørnholmen, mob. 986 67 724
signeanders@gmail.com

Styremedlemmer:

Peer Rødal Haugen, mob. 992 61 422
post@peers.no

Hilde Eskild, mob. 481 37 942
hildeeskild@gmail.com

Varamann

Ingjerd Modal, mob. 415 24 671
ingjerd.modal45@gmail.com

Webansv.:

Arthur Myhre Scott, mob. 415 39 789
icelandairwaves@gmail.com

www.gabrielscott.no

Forlaget:

Peer Rødal Haugen, forlagssjef
mob. 992 61 422
epost: post@peers.no

Eva Kristiansen, salgsmedarbeider
mob. 995 02 525
epost: eva@aktivinvest.no

Arne Henriksen, forlagsmedarbeider
mob. 909 56 054
epost: arhehenr@online.no

Arrangementskomité:

Signe Bjørnholmen, mob. 958 81 824,
May Robertstad, mob. 917 33 868,
Jens Stien, mob. 970 04 549,
Jorun Vatland mob. 481 59 741
Martin Birkeland, mob. 906 14 729

Valgkomité:

Signe Ø. Bjørnholmen, leder,
Ingjerd Modal, Elisabeth Dobey
Vara: May Robertstad

**GABRIEL SCOTT
SELSKABET**

Lederen har vondt i armen derfor

har Hilde ordet

Kjære Scott-venner!

Lederen har vært ute på glattisen og har armen i gips. Dermed blir det altså vikar i denne spalten.

Siden jeg er en av mange som har stor glede av Gabriel Scotts forfatterskap, er dette et hyggelig oppdrag. Til vanlig livnærer jeg meg som muntlig forteller i tillegg til å være skribent og forfatter. For meg er Gabriel Scott en gullgruve. Han fanget landsdelens humor og uttrykksmåte som ingen andre.

Hilde Eskild. Foto: HJ

Jeg skrev særoppgave om *Josefa* og *De vergeløse* på gymnaset. Da oppdaget jeg hvor sørgelige bøkene hans kan være. Så fant jeg *Pider Ro* og, ikke minst, *Det spøker* som lå helt i den andre enden av skalaen. Da jeg kom over *Skipper Terkelsen*, var jeg rett og slett lykkelig. Jeg arvet et eksemplar av *Det Gylne Evangelium* etter min farmor og fant en fortelling som rommet alt. *Kilden* er jeg avhengig av, og leser den minst annethvert år.

Og så har jeg oppdaget spor i andre land. En gang jeg fortalte fra *Det gylne evangelium* på en fortellerfestival i Sverige, kom den ene etter den andre og snakket om gode opplevelser med boka. Noen husket at besteforeldrene hadde lest høyt fra den. En danske fortalte at presten på det lille stedet der han vokste opp, hadde lest utdrag i alle mulige sammenhenger.

For noen år siden var jeg i Scott sitt fødested, Leith, og hadde en forestilling i The Dockers Club sammen med et kor fra Grimstad. I en fullstappet festsal med publikum i alle aldre, nådde Gabriel Scott frem til både tårekanaler og lat-termuskler.

I år har jeg fått være med Gabriel Scott Selskabet og sette fokus på Scott under overskriften Min Scott. Vi har valgt og lest fra hans rike forfatterskap. Det er så fascinerende å høre forskjellige stemmer og dialekter løfte frem Scott sitt språk. Jeg vil spesielt nevne en fin lørdagsstund i Brekkekjærhaven Kulturkafe der flere av hans kvinneskikkelser fikk oppmerksomhet.

I løpet av våren skal alle tredjeklassinger i Lillesand få et møte med Scott sin barnelitteratur. En forestilling, som skal foregå i Høvåg, er under utarbeiding av Lars Emil Nielsen og meg i samarbeid med Den kulturelle skolesekken i kommunen. Fokuset vil da være på *Tripp-trapp-tresko* og *Sølvfaks*. Dette gleder vi oss til!

Gabriel Scott er med meg i alle mine opptredener. Ofte forteller jeg en av fortellingene hans, men ikke alltid. Likevel er han der, for jeg er hele tiden inspirert av lynnet, av humoren og av karakterene fra forfatterskapet hans. Jeg er ham rett og slett stor takk skyldig.

Jeg avslutter med et sitat fra *Skipper Terkelsen* som er en viktig inspirasjon og rettesnor i mitt fortellerliv:

«Jeg vil heller ikke svare for, at her jo kan komme litt skrøn iblandt, jeg skal visst ikke nekte for det, jeg har det engang slik, at jeg gjerne vil smøre litt tykt paa, når jeg først er kommet i farten. Men det er bare som enslags krydder, jeg faar det ikke til ellers, jeg ller at høre folk le, og derfor saa overdriver jeg litt. Dere faar altsaa skrape litt av, hvis Dere finder jeg smører for tykt, ellers er det jeg fortæller sandfærdig – tildragelsene i sig selv, mener jeg.»

Godt Scott-år, alle sammen!

Hilde Eskild

Vellykkede Scottdager

Tekst og Foto: TEH

Gabriel Scott Selskabets leder, Anne Bjørkvik kunne ønske et stort publikum av Scott-tilhengere velkommen til festaften på Høvåg bedehus lørdag 10. september 2022. Hun ga ordet videre til kveldens konferansier, Hilde Eskild som levde opp til kveldens sugett «Min Gabriel Scott»

Hildes eget bidrag var fra «Det spøker», om Høvåg og høvdingene og om kaffens virkninger.

Gabriel Scott Selskabets leder, Anne Bjørkvik

Hilde Eskild levde opp til kveldens sugett «Min Gabriel Scott»

Trioen Ole Kelly Kvamme og brødrene Helge og Halvard Huld-Nystrøm slo an tonen og spilte Scott-viser fra den minneverdige uteteaterforestillingen på Åmland med sufisane, i versjoner som skilte seg ut fra Asbjørn Arntsens originale lanseringer.

Trioen Ole Kelly Kvamme og brødrene Helge og Halvard Huld-Nystrøm slo an tonen

Hovedprogramposten var kåseri ved VG journalist gjennom mange år, Jon Selås. Kveldens tema var «Min Gabriel Scott», og han briljerte med et innlegg som var både personlig og originalt, knyttet til Fiskeren Markus i *Kilden*. Selås valgte Jervell som venn og ble tidlig inspirert av sin mor som var født i Chicago til å lese *Kilden*. Han reflekterte over Salme 23 og Markus sitt liv i relasjon til den på en ny og innsiktsfull måte.

Jon Selås

Andre medlemmer av styret leste Scott-tekster som hadde betydd noe for dem.

Anders Bjørnholmen fortalte morsomt om *Barkefletteren* og personene der.

Hovedpersonen i boken er Søren Røsnes. Ellers var det den elleville fortellingen om et bryllup på Trøe med ei kalvesteik som var ei revesteik som sto i fokus.

Anders Bjørnholmen

Harde Johannessen spilte og sang elegant Scotts «En liten fiskervise» og kommuniserte nært og hyggelig med en medbrakt miniatyr-lundefugl. Hards Lundefugl «Arne Lunde» med navn etter klokkeren i Lund kirke kom til i 1998. Han er alltid fire år, og feirer fireårsdagen sin hver sommer. Han elsker fisk, og hans favoritt-sang er Gabriel Scotts «En liten fiskevise».

Harde Johannessen med sin lundefugl Arne Lunde

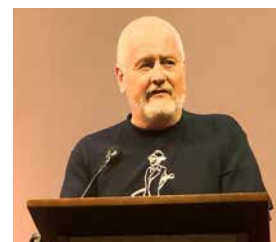
Peer Rødal Haugen knyttet sine refleksjoner til boka *Emanuel*, en bok om nestekjærlighet. Moralen i boken knytter han til at det er så lett å dømme mennesker etter deres mangler og feiltrinn uten samtidig å vektlegge deres gode sider.

Ingjerd Modal leste om Tigeren på Langholmen.

Signe Bjørnholmen leste fra *Stien eller Kristofer med kvisten*.

Kristofer sto opp mot all motgangen som rammet han for så å resignere.

Men da Kristofer la seg syk og fatigvesenet omsider grep inn var det doktoren som reddet han ved å kommandere han til å stå opp av sengen og trene opp evnen til å fungere og å stå på beina og å glede seg over friluftslivet og sauegjeterlivet igjen.

Peer Rødal Haugen

Ingjerd Modal

Signe Bjørnholmen

På søndagen var det Gudstjeneste i Høvåg kirke.

Tale ved Tom Martin Berntsen.
Elisabeth Ording og Knut Ribe sang og spilte.

Foto: Ingjerd Modal

Foto: Terje Skjerdal

Utrettelige Tøtta overrakte sin nydelige krans til Arne Scott som i år la den ned ved Scott-varden. Arne Scott holdt en svært interessant og aktuell tale.

Foto: Terje Skjerdal

Foto: Terje Skjerdal

Arne Scott legger krans på Scott-varden. Foto: Terje Skjerdal

Scottfamilien gledet som alltid med sitt nærvær. Her sønnesønnene Helge med hustru Jorun og Arne, Mågereirets eier. Foto: TEH

OPPFORDRING!

For rask kommunikasjon med Selskabets 400 medlemmer om nye arrangementer m.v.,
mail da inn din e-postadresse til Harde Johannessen,
hardej@hotmail.com

Høvåg kirke vingårdssøndag Scottdagene:

Av Tom Martin Berntsen

«Et menneske kommer til verden, det vandrer rundt i en ham av støv, det lever og spreller en tid, så trekkes det med urett og sykdom og savn. Så dør det og går i glemme og blander sitt støv med jordens. Markus står det kanskje på brettet, men hva for en **Markus** var det?

Jo, den Markus som kunne passe inn i følgende setning fra dagens evangelium

³⁰ Men mange som er de første, skal bli de siste, og de siste skal bli de første.

De første og de siste... det var jo ingen tvil om Truls og Kristen var blant de største i havnen, de var med i verdenshusholdningen og var svært viktige deler. Markus hadde kanskje en simplere plass. Han satt lenger bak enn Kristen og Truls, men han hadde akkurat samme fart og kom like godt frem som de. Styrelsen ringaktet ham ikke, han ble på ingen vis satt til side, stjernene var til også for Markus, han eide like mange som Kristen og hadde samme rett over dem. Kristen eide kanskje litt mere her på jorden... men dermed ble det litt mer støv etter ham også, litt mer møkk...litt mere rust.

³⁰ Men mange som er de første, skal bli de siste, og de siste skal bli de første.

Og han er tidlig ute Markus. Klokkeren er fire, han skuer ut av vinduet, ai, ai for et vær for både fisk og fisker, han koker sin kaffe, smatter på den varme drikken, gir seg strandveien i vold..mellom de staselig hus og bugnende hager...kanskje han kunne få til noe slikt oppe i kloven, han rister seg løs fra drømmene og snart sitter han ute mellom skjærene med sitt snøre: lese fra s.21..

Livet i en tråd...en tynn tråd...ned i dypet.. eller opp i det høye?

³⁰ Men mange som er de første, skal bli de siste, og de siste skal bli de første.

Klokkeren åtte så vel vinder Markus inn og lager seg til å ro hjem.. Ved bryggen blir han av med fisken.. oppe i sitt sparsommelige hjem teller han 3 kroner og 90 øre... storveis er det. For han har lært «nøysomheten er lykkens vugge...s.33

³⁰ Men mange som er de første, skal bli de siste, og de siste skal bli de første.

Og mange av de første og største ler av den siste og lille der han møysommelig bygger seg en mur og en hage. Men når dagens slit er over «..ble det sommernatt vidt omkring... s.38..og 40..

³⁰ Men mange som er de første, skal bli de siste, og de siste skal bli de første.

Sokneprest, sist i Landvik og Eide, Tom Martin Berntsen for-ente liturgien og budskapet på Vingårdssøndagen samt Davids salme 23 med Scotts Fiskeren Markus budskap i en unik personlig tale søndagen i Høvåg kirke. Foto:TEH

Tom Martin Berntsen tok av seg prestedrakten da han gikk ut av liturgien og inn i Fiskeren Markus univers med teine med snorer og annet tilbehør. Han leser Kilden hver sommer og oppdager nye sider ved den som gir ny inspirasjon som årene går. Foto:TEH

Så blir det helg og Markus kan sove helt til kl.08 før han tar finklærne på, for Vår Herre synes det er fint vi gjør litt ekstra stas på denne dagen. Og er det prekensøndag i kirken her... og plassen hans er langt bak... omtrent der.

Men mest må han oppbygge seg selv med et ord fra Skriften og noen enkle funderinger...slik som dette med at det må jo stå noe større bak... slik det åpenbart står en vilje og virksomhet bak teinen... skulle du sett at tilværelsen ikke hadde noen bak seg?... eller s.63, 69.. 74..

³⁰ Men mange som er de første, skal bli de siste, og de siste skal bli de første.

Slik går Markus sitt liv, fra først til sist: han er venn med alle blomster i kloven, han kjenner berggylten ved navn, han vokter på makrellen som kommer i stim...skaffer seg med mye møyse sin egen not. Han går blant de andre på øya, selv om han bor høyest av dem alle, ser de ned på ham..om de ikke trenger hans håndrekning eller fisk. Han lever i naturen, takker for hvert nådestegn, men blir ute av seg når han nødes på en tro og tvag mer enn trøst: «Nei, da var Gud greiere før» når vekkelsespredikanten har bøyd ryggene og blåst bort gleden.

Men han holder stand og stilling der oppe i kloven og lever seg til et forhold til den høyeste. Så går det på helsa løs og dagene hans på jord ebber ut. Men han «stod ikke ved slutten av livet, han stod ved forklaringen til det» s.165...s166 Måten er ikke det viktige. Målet er. Hadde han levd noe hundreår før.. en som skrev om denne vognen..

³⁰ Men mange som er de første, skal bli de siste, og de siste skal bli de første.

Tom Martin Berntsen om Gabriel Scott i Søgne

Av Thor Einar Hanisch Foto:TEH

Det var også flott å oppleve Tom Martin Berntsen hos SIS, Senioruniversitetet i Søgne, i Kultursalen i Søgne Gamle Prestegård 18. januar 2023. Her var temaet «Gabriel Scott – menneskekjenner og samfunnsrefser». Søkelyset i dette foredraget var: hva visste og lærte Gabriel om menneskelivet og hvem var det som ble underlagt hans kritiske blikk? Hva var det gode og hva var det gale?

Gabriel Scott lærte mye om mennesket, voksenlivet og naturinnsikten gjennom sin barndom i prestegården i Høvåg. Det ble år på Østlandet med sørlandslengsel konstant i sin sjel og siden Galtesund ved innseilingen til Arendal. Og rammene og rommet rundt hans menneskekunnskap var kysten, folkelivet, klassesamfunnet, de kulturelle og religiøse brytningene.

Han lærte bygdeoriginalene å kjenne: både fra sin egen samtid og de som ble overlevert i historiene. Jeg har selv, uttalte Tom Martin, levd en mannsalder der Scott tilbrakte år av sitt liv og kjenner igjen stedene i Øvre Landvik som beskrives i «Jagtjournalen» 1901. Det kan også være grunn nok til å lese seg opp på og inn i Scott som også trigger en Trysnes-gutts interesse med «Alkejegeren» 1933. Du ser Uvårkilen for deg? Og Bøddelen...? Og den nye lykta på Uvårboen? Man får bilder av å lese Gabriel Scott.

Så gjør Berntsen et nødvendig utvalg for å finne svar på hvor sympatien lå hos Scott og hvor stakk han sverdet?

I det mest filosofiske verket, etter Fergemannen, En drøm om en drøm,, tre bøker som kom ut under krigen, heter det:

«Hva var så denne vandrers mål, hva trodde han egentlig på? Jo. Godheten, på dens legende evne, på det gode som middel og mål. Hva enten det trakk det

Tom Martin Berntsen
korteste strå og lå under i kampen eller ikke – det gode bar utover seg selv fordi det bar oppfyllelsen i seg, velsignelsens og forjettelsens lov. Hvor mange nederlag det led – bedre å bli hatet enn å hate, bedre å bli forfulgt enn å forfølge. Bedre selv å bli slått enn å slå sin neste i hjel. Godheten var mer verd enn alle ideologier til sammen».

Fortsettelse følger i neste nummer av Treskoposten. Da skal Tom Martin Berntsen trekke hummerteina for siste gang og gå i land fra sin verbale fisketur etter Gabriel Scotts innsikt i livet, hans lovsang til alt levende og salte satire og kraftfulle kritikk. TEH

Tom Martin Berntsen

Gabriel Scott - stadig i vinden Tekst og fotos fra TVen, TEH.

Hurra Arendal blir 300 år og Scott er stadig i vinden i Geir Høie Ludvigsens flotte reportasje om skulpturer i byen på TV Agder.

Kunsthistorikeren Anne Marie Falck på Tromøya, som også har laget en gedigen bok om Tromøy kirke, er Ludvigsens ekspert på Gabriel Scott i jubileumsreportasjen. Her orienterer hun innsiktsfullt med hånden kjærlig plassert på selveste Scottbautaen. Som vi ser er den sentralt plassert, men Scott ville nok gjerne sett ut mot sitt elskede Maagerei.

Geir Høie Ludvigsen og Anne Marie Falck

Direktør Harald Grieg i Gyldendal ordnet finansieringen. “Det har vært sagt at Harald Griegs eget hode var utgangspunktet for støpningen av Gabriel Scotts”

Harald Grieg

Det var skulptøren Gunnar Havstad som fikk oppdraget med å lage Scottmonumentet i Arendal.

Gunnar Havstad

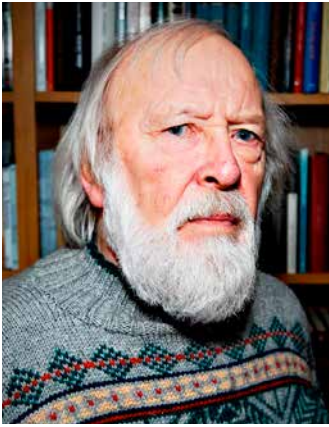

Det var Max Tau, Scott venen og humanisten som holdt en storartet tale ved innvielsen av monumentet i 1974.

Max Tau

Monumentet og innskriften på det.

Arvid Bergstøl

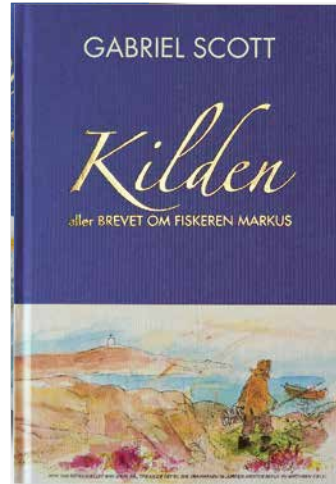
Til minne om Arvid Bergstøl

Mitt vennskap med Arvid ble kortvarig, sett i perspektiv. Arvid hadde allerede begynt på 80-åra da vi møttes første gang. Jeg kjente ham bare på navnet. Vi hadde endelig fått anledning til å utgi «Kilden» på GSS-forlaget og trengte sårt og raskt å finne en kunstner som kunne ta på seg oppgaven å illustrere boken.

Tiden var knapp, så gleden var stor da Arvid sa ja til å illustrere vår jubileumsutgave. Vi fant fort tonen. Utover våren 2018 hadde vi flere hyggelige og gode møter hjemme hos ham. Han ventet på en øyeoperasjon, så han følte det hastet med å bli ferdig før operasjonen, og kastet seg over oppgaven med stor iver. Så ble han også ferdig lenge før den fristen han hadde fått.

Underveis lukket Arvid meg inn i livet sitt. Det ble mange gode samtaler i møtene våre, hvor jeg fikk møte en mann som hadde kjempet. Han fortalte åpent og ærlig om et liv med sine opp- og nedture, om veien både inn i og ut av alkoholens jerngrep. Jeg fikk enorm respekt for denne gode mannen, og så alltid fram til møtene med ham, over en kopp kaffe hjemme i stua hans. I mitt hode stemte det veldig bra at det ble nettopp Arvid, med hele sin historie, hans hardt ervervede erfaringer, hans vesen og allsidige talent, som skulle gi denne unike boken et nytt skyv. Og jeg vet han selv også var glad for at resultatet ble som det ble, og at boken, takket være hans strek, bragte Gabriel Scott ut til et begeistret og videre publikum.

Men vi var ikke ferdige med det. I 2021 var det enda et jubileum. Det var fristende å spørre om Arvid kunne tenke seg å illustrere jubileumsutgaven av «Det gylne evangelium»

også, og slik knytte de to bøkene sammen, to verk som er av Gabriel Scotts aller best kjente og mest leste. Det måtte han tenke grundig igjennom, men han hadde så lyst, så jansvaret kom ganske raskt. Jeg var veldig spent på hvordan han ville se for seg St. Peter og Vårherre, og var fryktelig nysgjerrig da han ringte og sa jeg kunne komme for å se de første utkastene. Illustrasjonene til Arnold Thornam, som har fulgt alle tidligere utgaver av boken, var godt kjent og godt laget. Men vi ønsket oss illustrasjoner der teksten var sett med nye øyne.

St. Peter i Arvids strek utstråler nettopp den snusfornuftige og litt for selvgode representanten for oss selv, slik Scott skildrer ham. Men det var enda mer rørende å høre ham fortelle om arbeidet med å skape Vårherre på papiret. Da jeg kom hjem til ham, og før jeg fikk se noe som helst, måtte han fortelle hvordan teksten hadde gjort et så sterkt inntrykk på ham. Arvid var slått av varmen og godheten hos Vårherre — hvordan Scott klarer å formidle et bilde av den kjærlige og gode Gud, som med stor overbærenhet holder ut med St. Peter (oss), tross alt. Det var det viktig for Arvid å få frem i sine illustrasjoner til boken. Og i mine øyne greide han det. I illustrasjonene finner jeg både Scotts skildring og Arvids vitnesbyrd.

Arvid var redd han ikke skulle rekke å gjøre jobben med «Det gylne evangelium» ferdig. Men igjen var han klar i god tid. Dessverre gikk han ut av tiden bare vel halvannet år etter at boken var ferdig, men arbeidet hans med disse to bøkene vil bli stående i generasjoner til minne om ham. Jeg er glad for jeg fikk den ære å samarbeide med Arvid på tampen av hans mangfoldige karriere. Boken han skrev om livet sitt, «Huskestue», anbefales på det varmeste. Han har noe på hjertet.

Når jeg nå sitter og blar i «Det gylne evangelium» synes jeg å dra kjensel på Arvid i St. Peters skikkelse, særlig der han i kapittel nitten sitter i uværet under det store treet, og trykker seg tett inntil Vårherre, og Vårherre holder en beskyttende arm om skuldrene hans.

Fred være med ditt minne, Arvid.

Peer Rødal Haugen, forlagssjef

Brekkekjærhaven Kulturkafé 4. februar

Av May Robertstad

Suppe, poesi og kvinner i Gabriel Scott's forfatterskap sto i sentrum lørdag 4. februar på Brekkekjærhaven Kulturkafé i Brekkestø. Dette er et større tema enn de fleste kanskje tror, og her kan det utvilsomt gjøres dypdykk.

Denne lørdagen var det bare en liten bukett, svært forskjellige kvinneskjebner som var tatt frem. May leste om den ufordragelige *Tante Pose*, Signe fra *Josefa*, Hilde hadde tatt frem Rennebommen i *Jernbyrden* og også den tankefulle beretningen om skjøgen i *Det Gylne Evangelium*. Anders leste fra *Barkefletteren* - bryllupet til Susanne og Anders.

Det bør vel nevnes at *Tante Pose* skiller seg ut. Den ble skrevet utelukkende av økonomiske grunner, uten de litterære kvaliteter man forbant med Gabriel Scott, noe det kulturelle Kristiania ikke glemte. Men boken ble en stor suksess og senere filmet.

Hilde Eskild aktualiserte bl.a. kvinner i *Jernbyrden* Foto:TEH

Anders aktualiserte kvinner i *Barkefletteren* Foto:TEH

Signe Bjørnholmen leste fra *Josefa*. Foto:TEH

May Robertstad leste fra *Tante Pose*. Foto:HJ

To timer før åpnet fotograf Siw Resvik sin utstilling 40 over 40. Foto:HJ

Vet du at K&TE

- Den vanlige og populære belønningen for å holde foredrag i UiA Senioruniversitetet i Kongens Sal i Kongens Senter i Kristiansand er en bok av Gabriel Scott. På bildet er det den meritterte professor Gunhild Hagestad som glad mottok *Agdesiden, Sørlandet som Gabriel Scott så det*.

Gunhild Hagestad

- De fleste, som Professor em. Ernst Håkon Jahr, Agders Folkehelse direktør Vegard Nilsen og professor em. Jose J Gonzalez fra Reddal, ønsket seg Jubileumsutgaven av *Kilden* eller *Det gylne Evangelium*

Ernst Håkon Jahr

Vegard Nilsen

Jose J Gonzalez

- ADH em. Kunstmaler og kulturformidler Inger Lise Backer Syvertsen ønsket seg *Det gylne...*

Inger Lise Backer Syvertsen

GABRIEL SCOTT - PÅ LINDESNES

KRÅKEVIKA FREDAG 2.6.:

KL.18.00: FOREDRAG 1 - v. biskop em. PER ARNE DAHL,
"Livet og skjønnheten - et bakteppe for KILDEN"

KAFFE OG KAKER

SØRLANDSVISER

(I tilfelle dårlig vær - Grendehuset)

ÅPEN KIRKE I SPANGEREID TIL KL. 22.30
- Meditativ avslutning på dagen.

KRÅKEVIKA LØRDAG 3.6.23

KL.16.00: FOREDRAG 2 - v. biskop em. PER ARNE DAHL,
"Gabriel Scott og lidelsen
- etter inspirasjon fra *Jernbyrden*",

KL. 17.30: FISKESUPPE á la fiskeren Markus.

KL. 19.30: VISER av Gabriel Scott,
tonesatt og framført av Jon Kleveland.

SKAPERVERKETS DAG - LINDESNES FYR 4.6.23.

KL. 11.00: GUDSTJENESTE v. Hilde Gunn Sletten

Jernbyrden på NRK radio i 1960

Av Harde Johannessen

Jernbyrden er den eneste Scott-bok som i sin helhet er lest på NRK Radio. Det var i 1960. For et par år siden fikk jeg Nasjonalbiblioteket til å legge ut opptakene. Du kan gå inn på www.nb.no og trykke på «Radio» og søke på «Jernbyrden», eller gå direkte her <https://www.nb.no/search?q=Jernbyrden&mediatype=radio&sort=dateasc>

Det er fordelt på 21 opptak som står i tilfeldig rekkefølge. Nr 1-9 er *Jernbyrden 1*, og nr 10-21 er *Jernbyrden 2*, eller *Enok Rubens levnetsløp*, som den også heter. Det er ikke absolutt hele bøkene, for litt er kuttet ut her og der for å tilpasse det radio. Du kan eventuelt kontakte meg på hardej@hotmail.com så sender jeg deg lydfilene redigert sammen på en minnepinne.

Det er Nils Hald som leser. Jeg synes det er en fantastisk opplesing. Johannes Seland skriver om Nils Hald i sin bok *Mennesker jeg møtte* (1990): «Han var gadas gutt, født i Kristiansand, og han kom i 1917 til Det Norske Teater hvor han ble helt til sin død sommeren 1963. ... Han var en genuin oppleser av Gabriel Scotts verker som han følte seg så umiddelbart i slekt med ... Da han fikk det store oppdraget å lese «Jernbyrden» ... var han lykkelig. Senere sa han: «Jeg var så redd jeg skulle ødelegge den vare og fine stemningen hos Scott!»

Bare noen måneder etter at Nasjonalbiblioteket la ut lydopptakene, ble jeg tilfeldigvis kontaktet av Nils Halds barnebarn Kirsten Hjelle, som lurte på om det var mulig å få tak i lydopptakene noe sted. Hun gav meg kopi av fire brev som Nils Hald hadde fått etter opplesningene, et fra Birgit Scott, et fra hennes venninne Helga Tobiassen, et fra Alf Prøysen, og et fra ei Margit Bratland. Hun hadde også et bilde av bestefaren fra den tiden.

Birgit Scott skrev: «Mågereiret» Tromøy 4/9-60 Kjære hr. Nils Hald! Jeg har ventet helt til slutt med å skrive for å takke Dem varmt og inderlig for den vidunderlige måten De har læst «Jernbyrden» på – med en følsomhet og innforlivelse (innlevelse) som har vært helt betagende. Det er meg en stor glede å kunne fortelle Dem at dette er den almindelige mening blant alle våre venner ... Jeg er glad for at det blev Dem som fikk i oppdrag å formidle et av min mann beste verker.

Med vennlig hilsen Deres Birgit Scott»

Birgit Scotts venninne skrev til Nils Hald: «Kjære hr Nils Hald! Jeg er en gammel venninne av Birgit og Gabriel Scott – og jeg har med stor glede hørt på alle Deres oplesninger av «Jernbyrden». Det har vært en opplevelse hver eneste gang, en inspirert gjengivelse av verket – helt i Scotts ånd. Denne siste oplesningskvelden sitter jeg hos Birgit Scott her i «Mågereiret» - Jeg kan ikke finne ord for hva jeg føler, jeg vil bare få si Dem takk, hjertelig takk. Og så vil jeg føie til en takk for Deres nydelige små vers fra vårt elskede Sørland. Jeg er nemlig mandalitt.

Med vennlig hilsen fru Helga Tobiassen»

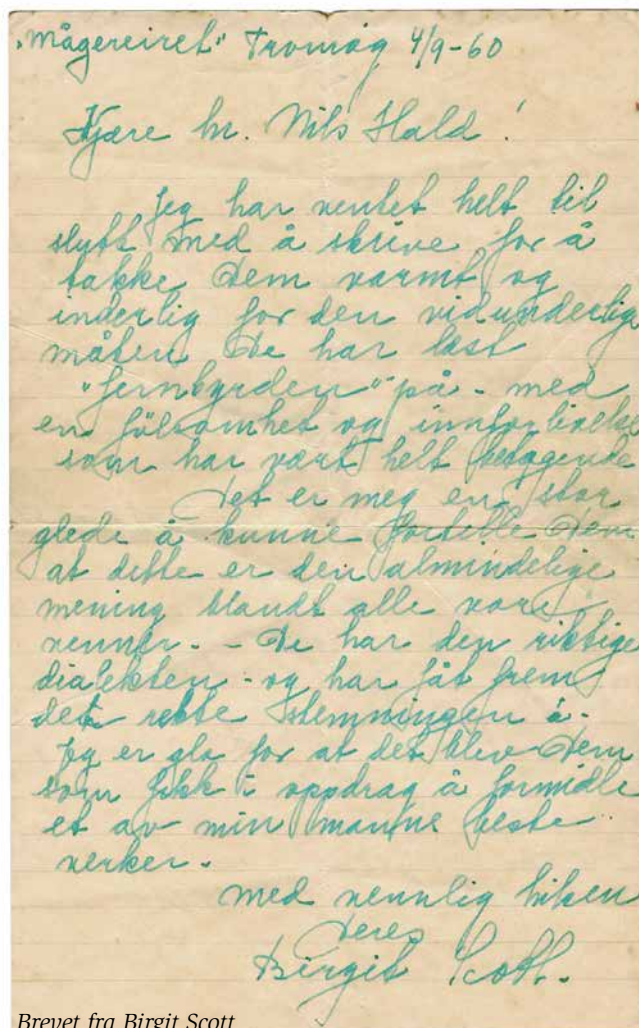
Nils Hald ca 1960.

Førsteutgaven i 1915.

Alf Prøysen skrev: Kjære Nils Hald! Det er en opplevelse å høre deg lese «Jernbyrden»! Nå er jeg fra før av så gla i Gabriel Scott at jeg vilde «våndet meg i smerte» om han ikke ble lest riktig. Jeg kjenner Jan og Inger, og de to ulykkelige søstrene hennes som min nærmeste slekt. Og du leser slik at jeg sitter som henført. Jeg er så gla for at jeg fikk høre deg lese «Jernbyrden», jeg håper bare du fortsetter med «Stien eller Kristoffer med kvisten», «Barkefletteren», «Storebror» og alle de andre.

Hjertelig hilsen og takk fra din beundrer og venn Alf Prøysen.

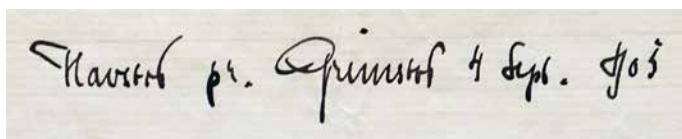
Brevet fra Birgit Scott

Modellen for piken i *Tante Pose*

Av Harde Johannessen

Min bestemor Ragnhild Havstad (1870 – 1941) var modell for piken i *Tante Pose*, forteller Carl Havstad (86 år), som har samme navn som sin farfar (1858 – 1948). Hun var veldig flink til å lage tante Poses kneppkaker. Da boka kom i 1904, skrev Gabriel Scott en hilsen til henne over to sider i boka. Men da hun leste den og kjente seg igjen som modell for piken, ble hun så sint at hun svertet over hele hilsenen. En gang kastet hun *Sult* av Hamsun i ovnen, så det gjorde hun antagelig med *Tante Pose* også.

Hun var et strålende midtpunkt og en harmonisk mor, og hadde et gjestfritt og vakkert hjem, stod det i Grimstad Adressetidende da hun var 70 år. Hun var med i menighetsrådet, gamlehjemstyret og i flere misjonsforeninger.

Gabriel Scott bodde på gården vår på Havstad da han skrev *Tante Pose* i 1904, forteller Carl Havstad. I Aschehougs arkiv finnes det i alle fall fire Scott-brev fra Havstad/Landvik fra august og september året etter. Havstad ligger en kilometer nord for Landvik kirke ved Grimstad.

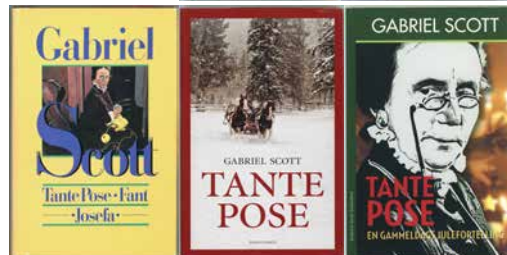
Bestefar og Scott var mye på storfuglejakt sammen. Jeg eier et av Scotts geværer, sier Havstad. Det er rustet, for det har ligget nedgravd i jorden under krigen. Det kan ha vært jakten, riksmålet og forsvar av de svake som knyttet dem sammen. Bestefar var fattigforstander og fortalte mye om barnevandringene.

Ragnhild og Carl Havstad d.e.

Carl Havstad d.y. med Scotts gevær. Scott bodde bak vinduene opp til venstre.

Tante Pose kom som bok i 1904, 1922, 1935, 1940, 1986, 2015 og 2019.

Tante Pose kom som hørespill 1/1 - 1940, film i september 1940, grammofonplater i 1940, og spillkort rundt 1940 og noen år senere. Når en spilte kort og fikk stikk, måtte en si «Jeg gifter meg». Den som tapte satt igjen med tante Pose. *Tante Pose* har blitt spilt som teater flere ganger. Hørespillet kan du høre ved å google «Tante Pose NRK radio»

Tante-Pose-filmen er Norges desidert lengstlevende av alle norske filmer. Den kom på DVD senest i 2021. Før dette var det Scotts film *Fant* som var den desidert lengstlevende. *Fant* ble produsert i 1937, og ble brukt som kinoreklame i 2007 for Sørlandschips. Nå har Gabriel Scott både førsteplassen og andreplassen i Norges lengstlevende film.

Tante Pose ble vist nesten hver jul i 38 år fra 1970 til 2008. Da var det slutt, trodde jeg, fordi Tante Pose sier om Antoinettes frisyre, at hun ser ut som en zulu-kaffer. Men heldigvis kom filmen tilbake denne jula. Så da skrev Roger Grosvold i Dagbladets nettavis en artikkel på første juledag. Du finner hele artikkelen med ti bilder, og mer om den nazistiske regissøren Leif Sinding, hvis du googler «Juleklassiker avbrutt av soldater». Her følger en forkortet utgave.

Harde Johannessen

Juleklassiker avbrutt av soldater

Av Roger Grosvold, Dagbladet

Opptakene av det som skulle bli en av norsk films mest elskede julefilmer var i full gang. Så slo nyheten ned som ei bombe: Norge var invadert. Våren 1940 var det travle dager på Jar utenfor Oslo. Her lå filmstudioet Norsk Film som ble åpnet i 1935 og som med åra skulle bli omtalt som Norges eget lille Hollywood. Leif Sinding var en av norsk films mest etablerte regissører. Nå var han i gang med det som skulle bli komedien «Tante Pose». Filmen var basert på Gabriel Scotts julefortelling fra 1904, med manus skrevet av Sinding selv. Men innspillingen skulle bli mer komplisert enn noen hadde regnet med. For midt under opptakene kom andre verdenskrig til Norge.

«Tante Pose» er som en mektig julekake fylt med kanefart gjennom skogen, klingende dombjeller og mengder med kritthvit snø. Her er det glitrende juletre, deilig julemat og et vaskeekte juleball av den gode, gamle sorten. Kontrasten til forholdene som ventet Norge, kunne knapt vært større.

Etter at invasjonen var et faktum, ble skuespillerne spredt for alle vinder. Men filmselskapet klarte å samle dem igjen og gjenoppta filmingen på Jar. For at ikke innspillingen skulle bli forstyrret av bråk fra fly, ble studioet lydisolert. Det ble også sørget for at det ble bygget et bomberom på stedet.

Til tross for de rådende forholdene, klarte Sinding å fullføre filmingen av «Tante Pose». 6. september 1940 var det duket for norgespremiere, og kritikerne var delte i dommen. «Utvilsomt en av de mest vellykkede norske filmer i det hele tatt», konkluderte Aftenposten. Dagbladets kritiker var sterkt uenig med sin anmelderkollega og ga filmen det glatte lag: «Det er ganske nifst med alt dette huslige spetaklet og tantevesenet, og utpreget usedelig med disse mer eller mindre planlagte juleforlovelsene. Huff av meg!» «Tante Pose» skulle komme til å bli Sindings siste store suksess. Bare noen måneder seinere sto han fram som filmsjef for Quisling og nazistene.

Tyskernes ønske var at samtlige norske produksjonsselskaper skulle avvikles og erstattes med tre tyskkontrollerte selskaper. I 1941 ble Statens filmdirektorat opprettet for å «bygge opp hele det norske filmvesen i samsvar med de nye forhold». Sinding, som var blitt medlem av Nasjonal Samling, ble utnevnt til «riksfilmdirektør». Statens filmkontroll ble oppløst, hvilket gjorde filmdirektoratet til landets eneste sensurorgan. De hadde total kontroll på hva som ble vist på norske kinoer.

Da freden omsider kom i 1945, gikk man raskt tilbake til det som hadde vært. Sinding ble dømt til fire års tvangsarbeid, og fradømt stemmerett og vernerett i ti år. Han anket dommen. Men innen saken kom opp for retten, ble han frikjent ved kongelig resolusjon i 1951. Men hans tid som en av landets fremste filmskapere var ettertrykkelig over. Den dag i dag er det de færreste som vet hvem Leif Sinding var. Han døde i 1985, 89 år gammel.

1. juledag 1970 ble «Tante Pose» vist for første gang på NRK. Seeropplutningen på den da 30 år gamle filmen var enorm, og NRK mottok utallige forespørsler om å sende den igjen. Med noen få unntak har filmen vært trofast del av programposten julaften. Først hos NRK, seinere hos TV 2 utover 1990- og 2000-tallet. «Tante Pose» står som en hyllest til norske juletradisjoner, og har fått en selvskreven plass blant filmer som kan smykke seg med tittelen «jula er ikke den samme uten». Som Bent Kvalvik skriver så treffende i boka «100 norske filmer du må se»: «En kan mene mye om budskapet i filmen – og om eldre, ugifte kvinners samfunnsstatus i gamle dager. Men «Tante Pose» treffer noe i den norske julesjelen. Hver jul.»

Han ved siden av Vilhelm Krag var et forbilde for Gabriel Scott

Av Harde Johannessen

For et år siden kom det to byster i Østerhavna i Kristiansand, i forbindelse med Vilhelm Krags 150 års fødselsdag på julaften. Så nå er de tilbake til «sin barndoms have». Du har kanskje lurt på hvem han ved siden av Vilhelm er. Det er storebroren Thomas Krag (1868 – 1913). Han er en glemt forfatter, men var en av bestselgerne på 1890-tallet. Da solgte han bedre enn Knut Hamsun. Og etter at «de fire store» var gått bort i 1910, ble Thomas Krag regnet som den største i Norge etter Hamsun.

Bystene av Thomas og Vilhelm Krag i Østerhavna. Thomas likte å gå ute om natta. Bildet er manipulert ved at gatelys med mer er fjernet, og månen er satt inn.

Bysten av Thomas har stått i Wergelandsparken siden 1957, og den av Vilhelm siden 1932. Så har Vilhelm-bysten hatt en mellomperiode inne på teateret på grunn av hærverk på 70-tallet. Nå er de kommet til stedet de elsket - Østre Strandgate med de flotte, gamle patrisierhusene, som dessverre gikk med i bybrannen i 1892. Den beste erstatningen fant Thomas i København sentrum ved de stille kanalene bak Christianborg, hvor han tilbrakte det meste av sin produktive alder. Men han ble samtidig en hvileløs nomade som stadig var på reise mellom Berlin og

Paris og Roma, og diverse steder på Sørlandet. I lang tid kunne han trekke seg tilbake til en av de norske småbyene hvor han satt og drømte om det pulserende livet i storbyene. Eller han satt i en storby og drømte om Sørlandet.

Thomas Krag sier om sin delvis selvbiografiske roman, «Frank Hjelm: Historien om en Hjemløs» (1912): «Det er ensomhetsfølelsen og hjemlengselen som er om meg selv. København med de gamle bryggene og den lette sjøluften minner meg mye mer om min fødeby enn Kristiania.» Han lengtet alltid tilbake til livet i Kristiansand, men kunne egentlig aldri tenke seg å slå seg ned i en småby.

Patrisierhusene i Østre Strandgate før bybrannen.

Christian Krohg: Portræt af Thomas Krag, 1894. Christiansands Billedgalleri. Oda Krohgs portrett – uten tittel og udatert. Bildet henger i Sørlands-samlingen, Begge del av Kunststilo-samlingene.

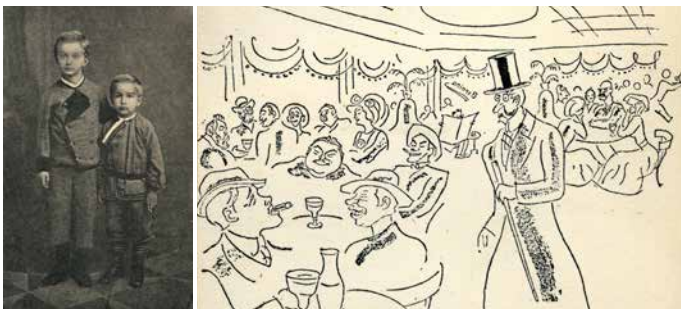

Foto: Juncker-Jensen Foto: Ukjent/NTB Scanpix Foto: L. Marienborg

Thomas og Vilhelm Krag burde ha levd noen generasjoner tidligere, for de var aristokratiske skjønnhetsdyrkere som elsket det gamle overklasselivet og den forgangne åndsdannelse, slik det fortonte seg på slutten av 1800-tallet. Samtidig kom de fra en jordnær og idealistisk embetsmannsfamilie. Faren Peter Rasmus Krag var ingeniørkaptein, distriktsingeniør og stortingsmann, og gjorde en stor innsats for samferdselen i Telemark og Agder.

Thomas var ikke noen lesehest på skolen for han hadde så mange andre interesser. Han spilte fiolin og samlet på insekter. Brødrene ble venn med Gabriel Scott på denne tiden, og sammen med Olaf Benneche, som koplet seg på i 1904, ble de kalt «den sørlandske dikterskole». Vilhelm og Thomas fikk en pangstart, mens Gabriel brukte 20 år på å slå igjennom. Og så fikk de ulik popularitet over tid. Det er aldri blitt gitt ut noen egen biografi om Thomas Krag eller Olaf Benneche, mens Gabriel Scott og Vilhelm har fått to biografier hver. I 1933 skrev lektor Torbjørn Olsen en hovedoppgave om Thomas Krag.

Thomas og Vilhelm var veldig forskjellige. Vilhelm skrev om lyset og livet, Thomas om mørket og døden. Thomas hadde et par sterke dødsopplevelser i sin barndom. Den ene var en gang da han sank ned i en gjørmefylt dam i hagen og kunne ha dødd, men ble reddet av gartneren. Den andre var da han var på tur med sin beste venninne, og det viste seg at hun var for dårlig kledd, så hun ble syk og døde. Det er kanskje disse to opplevelsene, i tillegg til dekadansen på 1890-tallet, som har gjort ham til en nattens dikter.

Thomas og Vilhelm Krag

Café Bernina der kunstnere pleide å treffes. Det er Thomas Krag som har fått æren å stå på forsiden av boken "Omkring den literære Cafe" av Aage Welblund (1951) Tegnet av Axel Nygaard

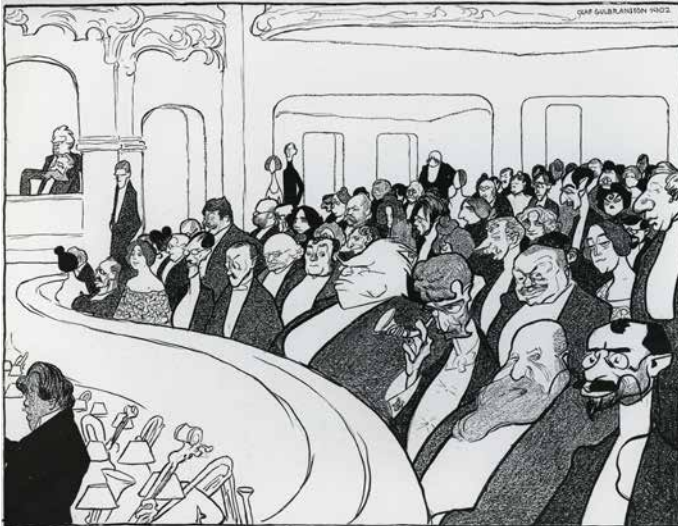
Thomas likte den franske klassikeren Victor Hugo (1802-1885) som skrev om de lidende og ulykkelige i samfunnet. Det hadde han felles med Gabriel Scott (1874-1958), noe som på 1950-tallet knyttet den gamle Scott sammen med den unge Jens Bjørneboe (1920-1976). Thomas var blant de første til å forsvare kvener, samer, sigøynere og jøder som likeverdige mennesker.

Gabriel Scott var nok enig. Det var jøden Max Tau som skrev forordet da "Kilden" kom på tysk i i 1925. Og 22/2-1948 skrev Scott til sine venner Sigrud og Jens Knutsen i Brekkestø, om en viss person «Vi var jo venner engang, men jeg må tilstå, at jeg har vanskelig for å omgås folk, som har stått i et parti, som drev jødeforfølgelse. Om han hadde meldt sig ut, da Quisling begynte med det skulde jeg likt ham like godt.»

Det lå noe nostalgisk og dypt vemodig over Thomas. Han analyserte de mørke sidene i sjelen. Han var en grubler og en drømmer som ofte vanket ute om natta. Det forteller han om i sin bok «Gunvor Kjeld – Præstens datter» (1905): «Jeg vil se de Hjemløse og de Fredløse. Jeg vil lytte til al den Uro, som findes i Natten. Jeg vil stirre ind i de tause Blik, og jeg vil liste efter de Forladte, og jeg vil opsøke de Navnløse.» Samtidig elsket han det glade liv. Han kunne sitte i timevis på kunstner-kaféen Bernina, gjerne med en absint. I juleheftet Juleroser 1898 forteller Thomas «Men netop dette, at jeg havde det glade Sind, og at jeg dog var i Stand til at føle Ærbødighed for andres Sorg, blev mig til Held og Lykke. ... Jeg tror, at Sorgerne er mangeartede. Nogle er store, andre er smaa, nogle er lig det dybe Mørke, andre er lig den sene Skumring, og atter andre lig den blege Dæmring. Nogle Sorger gjør Menneskene mindre, men mange gjør Menneskene større. Nogel gjør Sjælen lig en fattig Fugl, men andre gjør den lig en dejlig Rose.» Han fungerte som et asyl for norske kunstnere som var gått tom for penger og mat. Hvis Thomas ikke hadde penger for hånden, tok han ned et bilde fra veggen, som vennen kunne omgjøre til mynt. Han var et merkelig menneske så full av motsetninger, og han var også en mystiker, noe han arvet først og fremst fra Islands-sagaen «Eyrbyggjar saga». Mystikken går gjennom hele forfatterskapet.

Det var alltid noe mystisk og fremmed over den lange og lutende, pompøse jålebukken som ség tungt slentrende nedover Østergade i København. Alle kjente ham igjen. Man snudde seg uvilkårlig og så etter ham. Han hadde flagrende hår og pjusket, rødt skjegg. Klærne var spraglede som et norsk bonde-teppe - gjerne med medaljer på brystet i tillegg til en bred, flagrende overfrakk og gammel silkehatt. Han hadde prangende og dyre ringer på hendene og en stor og tung gullpyntet stokk med et kunstferdig håndtak på. Denne slepte han mot brosteinen, og det gjorde ham til et kjærkomment objekt for karikaturtegnerne – noe han stortrivdes med. En gang beskrev han skuespiller Anna Larssen (1875-1955) på en måte som passet like godt på ham selv: «Der gaar lille Anna! Og alle var paa fornavn med hende og trodde at kjende hende. Og der gik hun allikevel gaadefuld og fjern, uforstaaelig, ubegripelig.» Thomas Krag brukte hørelur fordi han ble mer og mer tunghørt. Det bidrog til at han ble enda mer fjern. De siste årene var det en ynke å se ham, da han kom fra natterangel på en eller annen varieté.

Han tjente godt og la seg til dyre vaner. Han elsket å gå på bruktbutikker og fylte leiligheten sin med kunst og antikviteter og gamle møbler. Disse stilte han sammen med en malers farveglede, i mørk og mystisk belysning bak tykke gardiner. Her kunne han sitte i timevis og gruble mens han betraktet en gammel, utskåren eike-skjenk med en krystallskål med røde epler, gule appelsiner, grønne druer og sølvkniver.

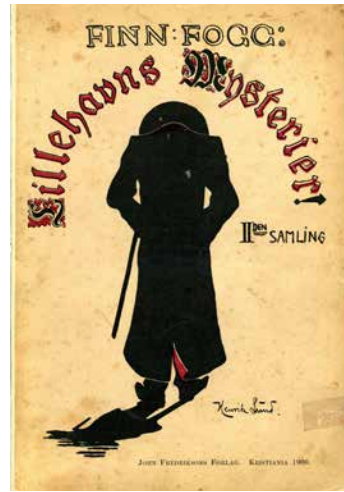

Fra en premiere på Nationaltheateret. Thomas Krag med høreulur er nummer tre fra høyre. Ved siden troner Bjørnstjerne Bjørnson. Fra juleheftet «Juleaften», 1902. Tegnet av Olaf Gulbransson.

Selv om han tjente godt, hadde han tilsynelatende større betalingsproblemer. Han likte å forhandle med dem han skyldte penger, som for å analysere dem. Derfor betalte han ofte i bittesmå avdrag, slik at de skulle komme igjen. En skomaker som han skyldte ti kroner, fikk kun en krone hver gang han kom, men så betalte Thomas til gjengjeld trikkebilletten for ham og ga ham vin og sigar hver gang han kom for å hente en krone.

Handlingen i mange av bøkene hans var fra Kristiansand og gamle slekter og storgårder i nærheten. Han var like populær i Danmark som i Norge, og skilte seg veldig ut fra alle andre forfattere på den tiden. De første bøkene var folkelivsskildringer fra Kristiansand. Den første «Jon Græff» som kom i 1891, regnes som den beste av disse. Han analyserte menneskesjelenes dypeste kroker og nattsider. Titler som «Mulm», «Tusmørke» og «Sorte Skove» er typiske. Hans kvinneroman «Ada Wilde» (1896) regnes som den beste. Blant de beste er også «Kobberslangen» (1895), «Ulf Ran» (1897), «Enken» (1899) og «Gunvor Kjeld» (1904). Thomas Krag var en av de første som forstod Edvard Munchs kunst og gav uttrykk for det. Da Munch hadde utstilling i Kristiania høsten 1892, skrev Thomas I VG og forsvarte Munch. Så kom den til Berlin og fikk katastrofe-suksess. Kinofilmen Munch som nettopp har gått på kino fremhever også det vesentlige. Thomas Krag og Munch hadde mye til felles og fikk sitt gjennombrudd samtidig i Tsjekia i 1905. Thomas likte ikke bohemtiden der kvinner ble betraktet som et sexobjekt. Theodor Caspari skrev i 1900 at den eneste som har skapt en presentabel kvinneskikkelse av rang i nyere norsk litteratur er Thomas Krag – som døde tre måneder før kvinner fikk stemmerett i juni 1913. Han ble mest populær for sitt kvinnesyn, men også for dekadansen og medmenneskeligheten.

Thomas Krag forlovet seg med Ragnhild Jølsen senhøstes 1895, men hun brøt forlovelsen da hun egentlig var forelsket i en annen. I 1901 giftet han seg med den danske dikter Iben Nielsen (1878-1950). Ekteskapet varte til 1912. Han fikk legebehandling i flere år, den siste tiden i Norge. Da han fikk påvist svulst i venstre lunge, ble han flyttet til Lovisenberg sykehus i Kristiania hvor han døde samme dag han kom, med Wilhelm ved sin side. Det var hovedpulsåra som sprakk.

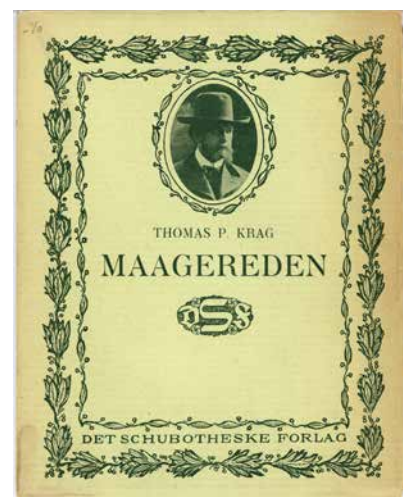

Dekadent forside på Gabriel Scotts bok fra 1900, utgitt under melige stikk. pseudonymet Finn Fogg. Postkort utgitt av Mittet & Co. Tegnet av Henrik Lund.

Mye av litteraturen på 1890-tallet var preget av dekadanse, det tomrommet som oppstår når en storhetstid tar slutt. Typisk for tiden er Thomas Krag, og for ikke å snakke om Arne Garborgs bok «Trætte Mænd» (1890). Dekadanselitteraturen har en evig uro, en nervøs søken etter noe nytt. Embetsmannsstaten og klassesamfunnet var falt, parlamentarismen innført og demokratiet hadde gitt makten til sosialistene. En del av overklassen resignerte og ble innadvendt, likegyldig og apatisk, og bar preg av usikkerhet og tvil. En hadde vanskelig for å more seg, og trakk seg tilbake i sitt tungsinn. Særlig karakteristisk er denne tidens forhold til det andre kjønn. En manglet evnen til å gi seg hen, og kunne ikke bli sjalu.

Gabriel Scott ble rundt 1894 kalt «Thomas Krag's disippel». Han adopterte det dansk pregede riksmålet, mystikk og overtro – og forfengeligheten. Gabriel hadde lang frakk og en nydelig stikk med gullkule på, akkurat som Thomas. De delte kjærligheten til skjærgården og lyngheiene, fugler, dyr, blomster og insekter, og en «inderlighetens religion» i stedet for den intolerante religiøsiteten hos presteskapet. Det kan se ut til at Thomas har gitt Gabriel idéen til Pider Ro-historiene, både i «Jon Græff» og i artikkelen «Fra Korrtangen» i Folkebladet 1892. Der skriver Thomas at det finnes vannfolk som det finnes landfolk, og han forteller om Havmannen på samme måten som Gabriel. Men de var også ulike. Gabriel kunne ha en sviende satire, og en ellevill og til dels usensurert fantasi og humor som Thomas manglet.

I 1906 gav Thomas ut ei novelle «Maagereden» som er en vår og følsom kjærlighetserklæring til gamle Kristiansand. Før byen ble bygd på sandmoen, hadde mange måker rede i sanden. I et intervju legger Thomas til at Kristiansand burde vært Norges hovedstad, fordi kystbyen er den mest representative for hele Norge. Fire år etter Thomas døde kjøpte Gabriel Scott et hus på Tromøya og kalte det «Maagereiret» - for å ære og minnes Thomas, vil jeg tro.

«Nutidslivet med al dets larm og aktivitet var ikke noget for Krag», står det i en nekrolog. Krag skrev: «For meg er denne lange Barndommens og Ungdoms Søvn betegnende. Den fulgte mig igrunnen Livet igjennem og gjorde, at jeg aldri stod helt klar i Nutiden.» På samme måte beskrev han sin barndomsby Kristiansand, «den raget aldrig frem i den moderne Kappelstrid. Stillfærdighet præget den, og Verdensfjernhet». Stavanger Aftenblad var en av få aviser som ga Krag sine siste bok en negativ omtale «Det ville være en vinning for vår litteratur om Krag hadde sett seg i stand til å fornye sitt åndsinnsinnhold.» Kanskje er dette noe av forklaringen på hvorfor Thomas Krag ble en glemt forfatter.

I 1905 avslørte Carl Nærup at Thomas Krag i sitt debutår 1891 først hadde gitt ut ei indianerbok under pseudonymet Edvard Cherson. Det likte Thomas svært dårlig. Det var ei historie han hadde hatt liggende i syv år og som het «Fældejægeren eller Skovløberens Forræderi». Nærups avsløring kom i hans bok «Illustreret norsk litteraturhistorie: siste tidsrum 1890».

«Så fin stokk De har», sa Sven Elvestad en gang Krag gikk og slepte på en antikk spaserstokk med silkedusker. «Nei, det er en patentparaply», sa Thomas, ganske irritert. «Hørr», sa han, «jeg har fått denne patentparaplyen meget billig, bare atten kroner. Det rene røverkjøp, min gode mann», og Elvestad måtte høre en mengde forsikringer om hvor umåtelig praktisk en patentparaply var, et rent underverk. Om ettermiddagen gikk de for å se på noen danserinner. Da begynte det å småregne, og Krag fomlet med patentparaplyen, men fikk den ikke opp. Han hadde naturligvis glemt selve patentets hemmelighet. «Hørr», sa Thomas, «det er dog ganske besynderlig ... det hele var dog så enkelt da jeg kjøpte den – genialt ...!» Men så kom solen igjen, og da kom danserinnene inn på scenen. «Hva synes De om

den blå der»? spurte Thomas. «Hvilken av dem»? spurte Elvestad, der var flere blå. «Henne dér», svarte Thomas og pekte med patentparaplyen. Og dermed røk paraplyen opp med et brak. Hattene på folk foran dem fløy av. Patentparaplyen var så stor at den skygget for scenen. Og nå hadde Krag naturligvis glemt hvordan han skulle få den ned igjen. Folk bak dem begynte å kaste flaskekorker. Da Thomas skulle hjem igjen, leide han en gutt som kunne bære paraplyen for ham.

Kilder som ikke er nevnt i teksten: «Den moderne Literatur og dens Forhold til Sædeligheden», av Thomas Krag i Urd 1902. *Gabriel Scott et levnetsløp*, av Truls Erik Dahl (1998). Gabriel Scott, av Arne Beisland 1949. *Sørlandet og litteraturen*, av Bjørn Hemmer (1995) «Det feministiske drag ved den nyeste norske literatur» av Th. Caspari i For Kirke og Kultur 1900. Urd 1905 og 1928. «Den nyeste norske literatur» av Hjalmar Christensen i Nordisk Tidsskrift for vetenskap, kunst och industri 1907. *Studentene fra 1890*, (1915). Samtiden 1915 og 1960. Lokalhistorisk skrift for Enebakk, nr 1 i 2008. «Edvard Munch» av Thomas Krag i VG 19/9-1892. Aftenposten 11/4-1972. «Thomas Krag og Sørlandet», av Torbjørn Olsen i Agder Tidend 22/12-1956. Dagbladet 2/2-1943. Christianssands Tidende 31/8-1957. Aftenposten 6/3-1950. Nekrologer i Urd, Buskeruds Amtstidende, Dagbladet, Aftenposten, Fædrelandsvennen, Vestjyllands Social-Demokrat, Socialdemokraten, Politiken, Riget, Dagbladet (København), Skagens Avis, Thisted Amts Tidende, Holstebro Dagblad, og København. Informanter: Claus Krag og Anders Benestvedt.

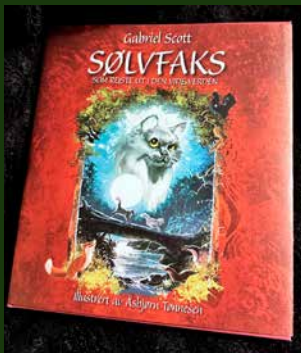
Krag klarer ikke å åpne paraplyen.
Fra juleheftet «Julehelg», 1932 Tegnet av S. Segelcke.

Krag klarer ikke å lukke paraplyen.
Fra juleheftet «Julehelg», 1932 Tegnet av S. Segelcke.

Fra juleheftet «Juleroser», 1901
Tegnet av Olaf Gulbransson.

KRONERULLING

Forlaget er i gang med et nytt, stort prosjekt i forbindelse med 150-årsmarkering for Gabriel Scotts fødsel (1874 -2024).

SØLVFAKS er en av de av Scotts mest leste bøker, som flere generasjoner har et forhold til. Derfor synes vi det er ekstra gjevt å feire jubileet med en praktbok til glede for enda en generasjon lesere.

Utgaven blir i stort format (21x27 cm), ca 150 sider gjennomillustrert i farger, av kunstneren *Asbjørn Tønnesen* (bl.a. kjent for ill. til «Kaptein Sabeltann» og toppselgeren «Skindvotten»).

Dette tror vi blir en flott gavebok når den foreligger ferdig før jul i år, og dermed også til selve jubileumsdagen 8. mars i 2024.

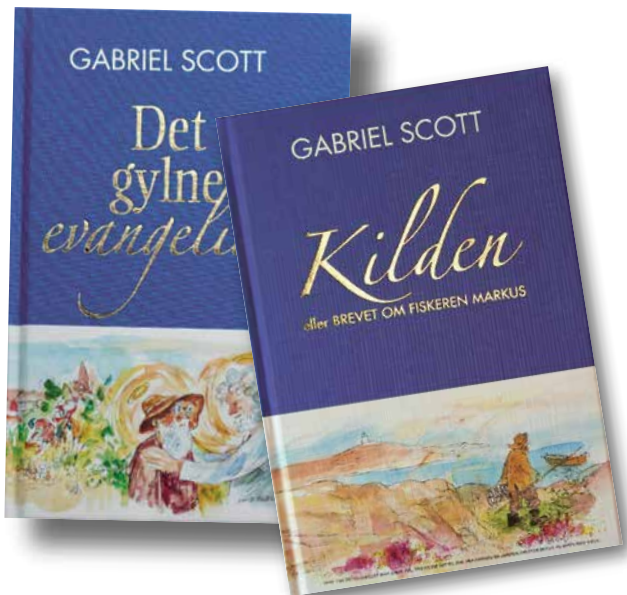
Veil. pris blir trolig kr 499, avhengig av forventet prisstigning hos trykkeriet. Bildet viser demo-bok med det nesten ferdige omslaget.

Til dette prosjektet trenger vi pengestøtte både fra offentlige institusjoner, næringslivet og private Scott-venner. Du kan støtte ved å betale til 2913.25.11827, merket «gave».

Alle som bidrar med gave på 2500 kroner eller mer, får en bok. Men her som ellers gjelder prinsippet om at «alle monner drar».

Vi håper at riktig mange ser verdien av å satse på barna denne gangen, og gi dem en flott opplevelsesbok, både i tekst og bilder, som også gir barna innblikk i en katts virkelige liv.

Vi håper riktig mange vil være med på denne dugnaden!

JUBILEUMSUTGAVENE

Du har vel sørget for å skaffe deg jubileumsutgavene av «Kilden» og «Det gylne evangelium» – vakkert illustrert av kristiansandskunstneren Arvid Bergstøl?

ALT AV GABRIEL SCOTT FINNES PÅ LAGER!

BOKTITLER

	PRIS	MEDL.
Aftenrøde (hft.)	99,-	75,-
Agdesiden	200,-	140,-
Alkejegeren	200,-	140,-
Babels taarn (hft.)	149,-	105,-
Barkefletteren	200,-	140,-
Blaaskjæl	200,-	140,-
Boken om de fire dukkene/Dukkedrømmen (hft.)	149,-	105,-
Broder Lystig (hft.)	149,-	105,-
Camilla Dyring (hft.)	149,-	105,-
De tre lindetrær (hft.)	149,-	105,-
De vergeløse (hft.)	149,-	105,-
Den hvide hest (hft.)	149,-	105,-
Det flyvende bord (hft. dobbeltbind)	149,-	105,-
Det gyldne evangelium (jub.utg/innb./ill.)	399,-	300,-
Det spøker	200,-	140,-
Dikt i samling, bind 1 (hft.)	149,-	105,-
Dikt i samling, bind 2 (hft.)	149,-	105,-
Emanuel (hft.)	149,-	105,-
En drøm om en drøm: Våren (hft.)	149,-	105,-
En drøm om en drøm: Sommeren (hft.)	149,-	105,-
En drøm om en drøm: Høsten (hft.)	149,-	105,-
Fant / Josefa (dobbelbind)	250,-	175,-
Far sjøl i stua (hft.)	149,-	105,-
Ferdinand (hft.)	149,-	105,-
Fergemannen	200,-	140,-
Fugl Fønix (hft.)	149,-	105,-
Helgenen	200,-	140,-
Hellig tre konger (hft.)	149,-	105,-
Himmeluret (hft.)	149,-	105,-
Hollender-Jonas (dobbelbind)	200,-	140,-
Hyrden (hft.)	149,-	105,-
Jagtjournalen (hft.)	149,-	105,-
Jernbyrden (dobbelbind)	250,-	175,-
Kari Kvelsmat (hft.)	149,-	105,-
Kilden, (jub.utg/innb./ill.)	369,-	260,-
Lillehavns mysterier 1 (hft.)	149,-	105,-
Lillehavns mysterier 2 (hft.)	149,-	105,-
Markus the Fisherman	200,-	140,-
Pider Ro's historier	200,-	140,-
Pukkelen (hft.)	149,-	105,-
Påskeeggene (hft.)	149,-	105,-
Sanketeina 1 (hft.)	149,-	105,-
Sanketeina 2 (hft.)	149,-	105,-
Sanketeina 3 (hft.)	149,-	105,-
Sanketeina 4 (hft.)	149,-	105,-
Sjøpapegøier (hft.)	149,-	105,-
Skipper Terkelsens levnedsløp (hft.)	149,-	105,-
Sven Morgendug (hft.)	149,-	105,-
Sølvfaks	200,-	140,-
Stien (hft.)	149,-	140,-
Storebror (hft.)	149,-	105,-
Tante Pose (hft.)	149,-	105,-
Tripp-Trapp-Tresko	200,-	140,-
The golden gospel (hft.)	149,-	105,-
Vester i skjærene	200,-	140,-
Vindholmens beskrivelse (hft.)	149,-	105,-
Gabriel Scott, en sørlandsforfatter		
(Scott-biografi v/ A. Beisland)	300,-	210,-
Et levnedsløp (Scott-biografi v/ T. E. Dahl)	200,-	140,-
T-SKJORTE (marine m/ GS-sign. og karrikatur)	170,-	170,-